

УДК: 911.3

Бульба Юлія Михайлівна

Ніжинський державний університет імені Миколи
Гоголя, м. Ніжин, Україна, e-
mail: misis.bulba2013yulya@yandex.ru

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ОБЛАСНОМУ РЕГІОНІ: ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ АНАЛІЗ НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мета: стаття присвячена просторово-часовому аналізу прямих іноземних інвестицій обласного регіону на прикладі Чернігівської області.

Методика: для дослідження географії прямих іноземних інвестицій Чернігівщини було здійснено кілька кроків: збір статистичної інформації, визначення розподілу прямих іноземних інвестицій за країнами-інвесторами та видами економічної діяльності, аналіз динаміки надходження прямих іноземних інвестицій за період з 1995 до 2014 року.

Результати: встановлено, що в Чернігівській області спостерігається значна нерівномірність розподілу інвестицій як між окремими економічними секторами, територіальними утвореннями, так і обсягами надходження від різних країн інвесторів. Найбільшими країнами-інвесторами є Німеччина, Польща, Кіпр. На території області є території, де відсутні прямі іноземні інвестиції.

Наукова новизна: було виявлено особливості розподілу прямих іноземних інвестицій за економічними секторами та адміністративними районами Чернігівщини.

Практична значимість: досліджено відмінності у залученні прямих іноземних інвестицій у райони й міста Чернігівщини, що дозволило показати рівень їх інвестиційної активності та можливі шляхи її посилення.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, країни-інвестори, Чернігівська область.

УДК: 911.3

Бульба Юлия Михайловна

Нежинский государственный университет имени
Николая Гоголя, г. Нежин, Украина,
e-mail: misis.bulba2013yulya@yandex.ru

ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ В ОБЛАСТНОМ РЕГИОНЕ: ПРОСТРАНСТВЕННО-ВРЕМЕННОЙ АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ ЧЕРНИГОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Цель: статья посвящена пространственно-временному анализу прямых иностранных инвестиций областного региона на примере Черниговской области.

Методика: для исследования географии прямых иностранных инвестиций Черниговщины было осуществлено несколько шагов: сбор статистической информации, определения распределения прямых иностранных инвестиций по странам-инвесторам и видам экономической деятельности, анализ динамики поступления прямых иностранных инвестиций за период с 1995 по 2014 года.

Результаты: установлено, что в Черниговской области наблюдается значительная неравномерность распределения инвестиций как между отдельными экономическими секторами, территориальными образованиями, так и объемами поступления от различных стран инвесторов. Крупнейшими странами-инвесторами являются ФРГ, Польша, Кипр. На территории области есть территории, где отсутствуют прямые иностранные инвестиции.

Научная новизна: было обнаружено особенности распределения прямых иностранных инвестиций по экономическим секторам и административных районах Черниговщины.

Практическая значимость: исследованы различия в привлечении прямых иностранных инвестиций в районы и города Черниговщины, что позволило показать уровень их инвестиционной активности и возможные пути ее усиления.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, страны-инвесторы, Черниговская область.

УДК: 911.3

BulbaYuliyaMykhailivna

Mykola Gogol State University of Nizhyn, Nizhyn, Ukraine,
e-mail: misis.bulba2013yulya@yandex.ru

DIRECT FOREIGN INVESTMENTS IN THE OBLAST REGION: SPACE-TIME ANALYSIS FOR THE CHERNIHIV REGION

Goal: The article is devoted on space-time analysis of foreign direct investments in the oblast region as an example of Chernihiv region.

Methodology: several steps have been taken in order to determine foreign direct investment of Chernigiv region: collection of statistical information, determine the distribution of foreign direct investment by investor-countries and economic activities, analysis of changes in foreign direct investment during the period from 1995 to 2014.

Results: revealed that in the Chernihiv region there is a significant disparity in the distribution of investments as between different economic sectors, territorial units and amounts of income from various investors. The largest investor countries are Germany, Poland, Cyprus. In the region is a territory where there are no foreign direct investment.

Scientific novelty: it was founded the peculiarities of distribution in foreign direct investment on economic sectors and administrative districts of Chernigov region.

The practical significance: investigated the differences in attracting foreign direct investment in districts and cities of Chernihiv regions, which allowed to show the level of their investment activity and possible ways of strengthening.

Keywords: foreign direct investment, investor countries, Chernihiv region.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку української економіки визначений прагненням реалізувати та забезпечити сталі економічне зростання за рахунок модернізації та структурної перебудови економіки. Важливим напрямком пошуків економічного розвитку є залучення іноземних інвестицій. Активізація інвестиційних процесів є одним з найбільш вагомих механізмів соціально-економічних перетворень не лише всієї країни, а й окремих регіонів. Інвестиціям належить важлива роль у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку регіонів. Однак, питанню вивчення інвестиційних процесів окремих регіонів, приділяється менше уваги, хоч відслідкування динаміки та особливостей географічного розподілу інвестицій не втрачає своєї актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти інвестиційної діяльності досліджуються як вченими економістами, так і суспільними географами. Їхні теоретичні доробки присвячені, зокрема, аналізу процесу інвестування та формуванню пріоритетних напрямків руху капіталів. Вчені

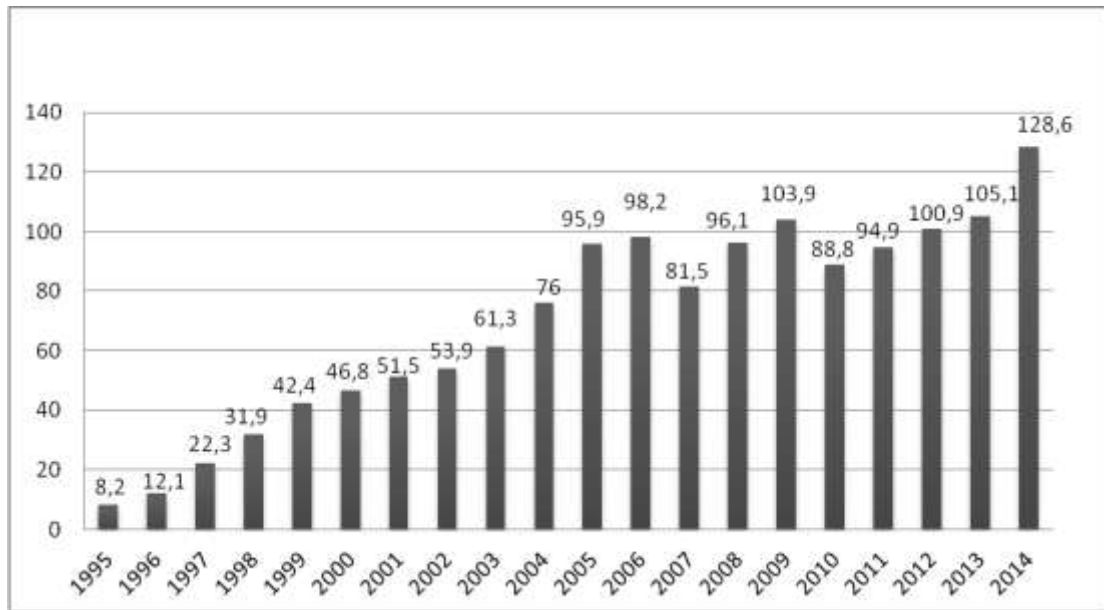
досліджують інвестиційні процеси в Україні, можливості зростання її економічного потенціалу за рахунок залучення закордонних фінансових ресурсів, посилення привабливості регіонів для надходження прямих іноземних інвестицій. Багато робіт, що присвячені інвестиційній діяльності, належать вченим-економістам, менше – економіко-географам. Серед українських вчених-географів слід зазначити О. О. Куліка, Ю. Д. Качаєва та В. Д. Олійника, Г. Є. Дудкіну, що вивчали основні теоретичні та методичні положення суспільно-географічного дослідження територіальної організації інвестиційної діяльності [5; 7; 8]. Обґрунтуванням та розробкою стратегії інвестиційної діяльності займаються великі наукові колективи, серед яких слід назвати Київський міжнародний інститут соціології й Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [10].

Формулювання цілей статті. Головним завданням даного дослідження є вивчення динаміки залучення іноземних інвестицій та їх просторового і галузевого розподілу в Чернігівській області.

Виклад основного матеріалу. Складні умови здійснення структурної перебудови економіки України спонукають суб'єктів господарської діяльності до пошуку додаткових засобів залучення капіталу, які дали б змогу удосконалити роботу по створенню сучасного обладнання та устаткування, впровадити новітні технології, залучити сучасні системи управління виробництвом та налагодити випуск конкурентоспроможної продукції. Орієнтація тільки на внутрішні інвестиційні ресурси призводить до досить тривалого періоду реформування економіки як країни в цілому, так і окремих регіонів. Своєрідним каталізатором розвитку інвестиційного процесу, економічного зростання може стати більш активне залучення іноземних інвестицій. Важливим напрямком зовнішньо-економічної діяльності обласних регіонів України, у тому числі й Чернігівщини, є пошук потенційних закордонних інвесторів, поліпшення інвестиційної привабливості, розробка і пропозиція перспективних проєктів.

Інвестиційне співробітництво – невід'ємна частина економічних відносин, значимість яких для Чернігівської області є дуже важливою. Робота, що була розпочата у напрямку залучення іноземних інвестицій відразу після отримання Україною незалежності, принесла певні результати (рис. 1). За період 1994 – 2014 рр. в Чернігівську область були залучені іноземні інвестиції на суму 128,6 млн доларів США, що складало 0,2% від загальноукраїнського обсягу надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) (табл.1). Це дозволило Чернігівщині посісти за даними показниками 25 місце серед обласних регіонів України, залишивши позаду лише Чернівецьку (0,1%) та Тернопільську (0,1%) області [3, с. 63].

Водночас Чернігівщина посідає третє місце серед областей України за площею, займаючи 5,3% території України. Відносний показник за чисельністю населення складає 2,4%, а за валовим регіональним продуктом – 1,6%. Лише ці показники свідчать про недостатнє використання інвестиційного потенціалу Чернігівщини.

Розроблено автором згідно з даними Головного управління статистики у Чернігівській області [1]

Рис. 1. Географія прямих іноземних інвестицій в Чернігівську область з наростаючим підсумком з початку інвестування, млн доларів США

Таблиця 1

Обсяг прямих іноземних інвестицій (на початок року)

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн доларів США	Прямі іноземні інвестиції в Чернігівську область, млн доларів США	Частка іноземних інвестицій в Чернігівську область від загального обсягу в Україні, %
1995	483,5	8,2	1,70
1996	896,9	12,1	1,30
1997	1438,2	22,3	1,50
1998	2063,6	31,9	1,50
1999	2810,7	42,4	1,50
2000	3281,8	46,8	1,40
2001	3875,0	51,5	1,30
2002	4555,3	53,9	1,20
2003	5471,8	61,3	1,10
2004	6794,4	76,0	1,10
2005	9047,0	95,9	1,06
2006	16890,0	98,2	0,60
2007	21607,3	81,5	0,40
2008	29542,7	96,1	0,30
2009	35616,4	103,9	0,30
2010	40053,0	88,8	0,22
2011	44806,0	94,9	0,22
2012	50333,9	100,9	0,20
2013	55296,8	105,1	0,20
2014	58156,9	128,6	0,20

Складено автором згідно з даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Чернігівській області [1; 9].

Чернігівська область має цілу низку переваг, що мали б сприяти надходженню інвестицій. Серед яких слід назвати зручне географічне положення; розвинену транспортну інфраструктуру, наявність міжнародних залізничних та автомобільних шляхів; розвідані поклади корисних копалин (нафта, газ, торф, крейда, пісок, бішофіт); значні природні, історико-культурні, рекреаційні ресурси; сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування сільськогосподарських культур та розвитку тваринництва, а також науковий потенціал та низьку вартість робочої сили [4].

Аналіз географії надходжень прямих іноземних інвестицій показує, що найбільшими зарубіжними інвесторами в Чернігівську область є Німеччина, з якої надійшло 42,5 млн доларів, Польща (19,2 млн доларів), Кіпр (9,9 млн доларів), Беліз (3,7 млн доларів), Віргінські острови (4,4 млн доларів) та Італія (2,1 млн доларів) (рис. 2). На зазначені країни припадає 78% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в область.

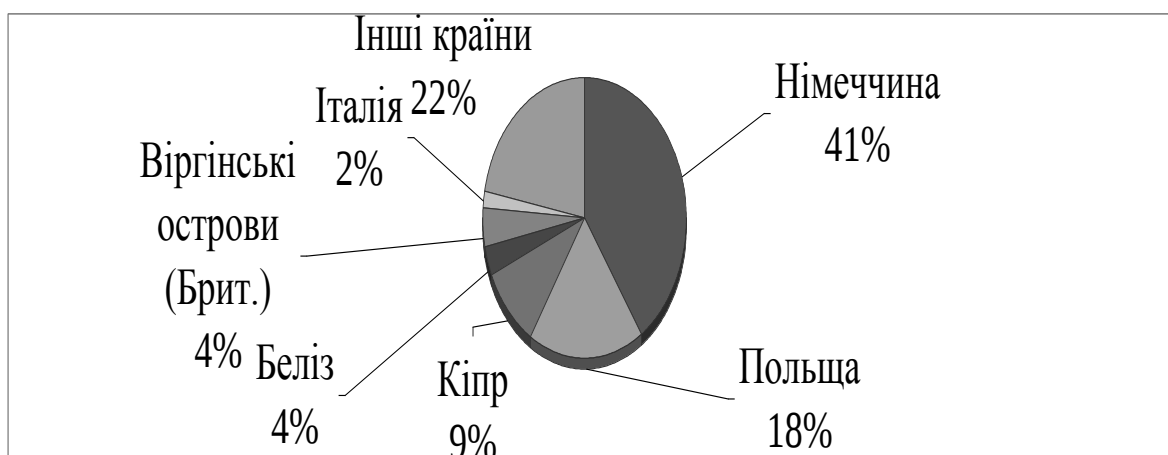

Рис. 2. Розподіл прямих іноземних інвестицій в Чернігівську область за країнами-інвесторами на 01.10.2014 року, %, Розроблено автором згідно з даними[2]

Галузевий (секторальний) аналіз розподілу ПІІ показує, що найбільший потік інвестицій спрямовується у промисловість – 86,6 млн доларів або 71% від загального обсягу (рис.3). У сільське господарство Чернігівщини надійшло 7,91 млн доларів, що становить 7% всіх іноземних інвестицій. Значне зростання інвестиційних надходжень до сільськогосподарського виробництва очікується з реалізацією спільного україно-китайського агропромислового проекту, рішення про яке ухвалене у вересні 2014 р. Обсяг очікуваних інвестицій на суму 58 млн доларів може суттєво змінити секторальний розподіл залучених коштів у Чернігівську область [6]. Заплановані інвестиційні надходження – найбільша аграрна інвестиція з Китаю за всі роки незалежності України. В проекті передбачається 4 етапи: будівництво агрофірми з вирощування зернових культур та кормових трав (17,5 млн доларів США), створення чотирьох

комплексів для вирощування великої рогатої худоби на 5 тисяч голів (25 млн доларів США), розширення та реконструкція свинокомплексу потужністю 50 тисяч голів на рік (12,5 млн доларів США), тепличного комплексу для вирощування овочів площею 12 га з блоком для їх переробки (2,5 млн доларів США)[6]. Проте, станом на листопад 2015 року розрекламована на всю країну угода про інвестування Китаєм у сільське господарство Корюківського району – 58 мільйонів доларів – «заморожена».

У третинному секторі економіки найбільше інвестицій залучено до оптової та роздрібної торгівлі (6,5 млн доларів або 5%) та в організації, що здійснюють операції з нерухомим майном (2,9 млн доларів або 2% всіх іноземних інвестицій) (рис 3).

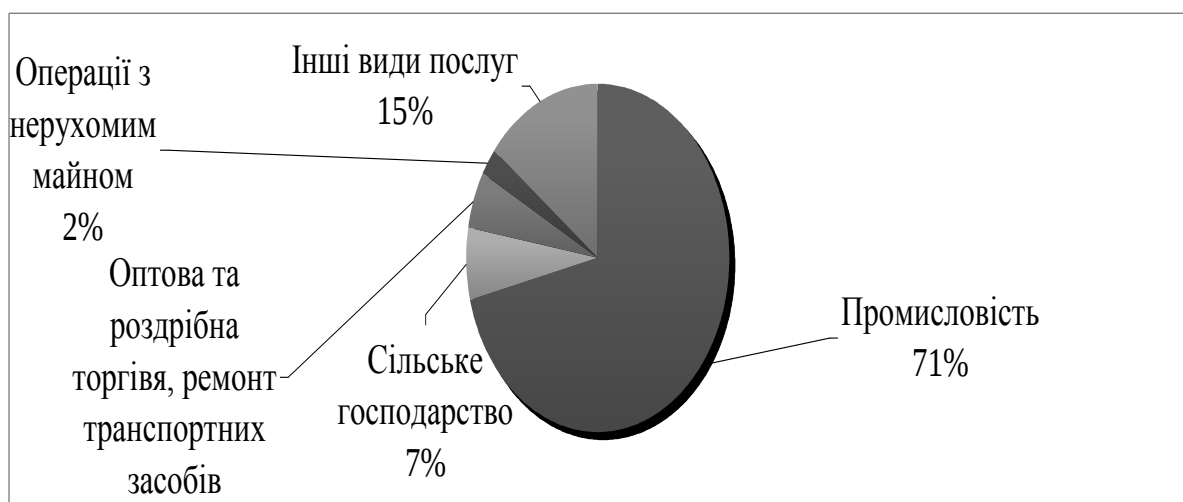

Рис. 3. Розподіл прямих іноземних інвестицій в Чернігівську область за видами економічної діяльності на початок 2014 року, %. Розроблено автором згідно з даними [11]

Станом на кінець 2014 р. на Чернігівщині були присутні такі компанії, як «САН ІнБев Україна» (Бельгія), яка модернізувала пивкомбінат «Десна» (Чернігів) і запровадила високі технології випуску продукції у пивоварній промисловості, «British American Tobacco Plc» (Велика Британія), яка заснувала одне з найбільш високотехнологічних виробництв на українському ринку на базі Прилуцької тютюнової фабрики, компанія «Fornetti» (Угорщина), що у 2005 р. збудувала завод по виробництву напівфабрикатів хлібобулочних виробів (смт Козелець). «Мейн Пак» (Велика Британія) налагодила виробництво миючих засобів для особистої гігієни (м. Чернігів). «TELE-FONIKA Kable» (Польща) ввела в експлуатацію потужності по випуску кабельно-провідникової продукції (м. Чернігів). «Новофіл» (Італія) у 2004 р. створила підприємство з прядіння натуральних шовкових, штучних та синтетичних волокон (м. Чернігів). «Клайпедос Картонас» (Литва) відкрила підприємство «Мена Пак» з виробництва гофрокартонної тари. «Malteurop Group» (Франція)

реконструйовала солодове виробництво «Десна», що дозволило відкрити солодовий завод (м. Чернігів) (табл. 2) [4].

Таблиця 2

Інвестиційні проекти на території Чернігівської області

<i>Коротка характеристика</i>	<i>Ініціатор проекту</i>	<i>Характеристика ініціатора</i>
У 1996 р. Чернігівський пивкомбінат «Десна» увійшов до складу підприємств компанії «САН ІнБев Україна». Запроваджено високі технології випуску продукції у пивоварній промисловості (модернізація обладнання, збудовано очисні споруди).	ПАТ «САН ІнБев Україна» (Anheuser-BuschInBev, Бельгія)	«САН ІнБев Україна» – лідер українського пивного ринку, що представляє найдавніші традиції пивоваріння, успадковані від Anheuser-BuschInBev.
У 1993 році компанія «British American Tobacco Plc» на базі Прилуцької тютюнової фабрики заснувала одне з найбільш високотехнологічних виробництв на українському тютюновому ринку.	«British American Tobacco Plc» (Велика Британія)	«Бритіш Американ Табакко Україна» вже понад 20 років успішно працює на українському ринку. Компанія має широкий асортимент сигарет – понад 10 марок, серед них Kent, Vogue, LuckyStrikePall, MallCapri, «Прилуки особливі» «Козак».
У 2005р. угорською фірмою «Fornetti» у смт Козелець збудовано завод по виробництву напівфабрикатів хлібобулочних виробів.	«Fornetti» (Угорщина та Велика Британія)	Компанія «Fornetti» була заснована в 1997 році в Угорщині і в даний момент активно працює на ринках 26 країн світу.
У 2004 році польською компанією «Plast Box S. A.» відкрито завод по випуску пластмас у м. Чернігів	«PlastBoxS. A.» (Польща)	«PlastBoxS.A.» є однією з найсучасніших компаній в Європі, що спеціалізується на проектуванні, конструюванні та виробництві пластмасових упаковок.
У 2007 р. було введено в експлуатацію потужності по випуску кабельно-провідникової продукції ТОВ «ТФ Кабель Україна» у місті Чернігів	TELE-FONIKA Kable (Польща)	TELE-FONIKA Kable посідає третє місце серед виробників кабелю і дротів в Європі, в основі яких лежать Польські активи.
У 2004 році створено підприємство з прядіння натуральних шовкових, штучних та синтетичних волокон ТОВ «Новофіл» у місті Чернігів	ТОВ «Новофіл» (Італія)	ТОВ «Новофіл» – єдиний виробник в Україні оплетеної еластичної нитки, створене у 2004 році за рахунок

		інвестицій іноземного капіталу.
У 2006 році компанією АТ «Клайпедос Картонас» відкрито підприємство ПАТ «Мена Пак» з виробництва гофрокартонної тари у м. Мена	«Клайпедос Картонас» (Литва)	Підприємство щороку розширює свою діяльність і займає лідируючу позицію в паперовій промисловості Балтійського регіону.
З 2007 року створене ТОВ «ІМК» - індустріальна молочна компанія у Чернігівський р-ні, с. Шиби́ринівка,	«Індустріальна молочна компанія» (Кіпр)	«Індустріальна молочна компанія» (ІМК) входить в 10-ку найбільших виробників молока в Україні
З 2004 року реконструйоване солодове виробництво «Malteurop Group» і солодовий завод у м. Чернігові	ТОВ «Східноукраїнська компанія «Malteurop Group» (Франція)»	ТОВ «Східноукраїнська компанія «Малтюрор» – провідний світовий виробник солоду.

Укладено автором згідно з даними[4].

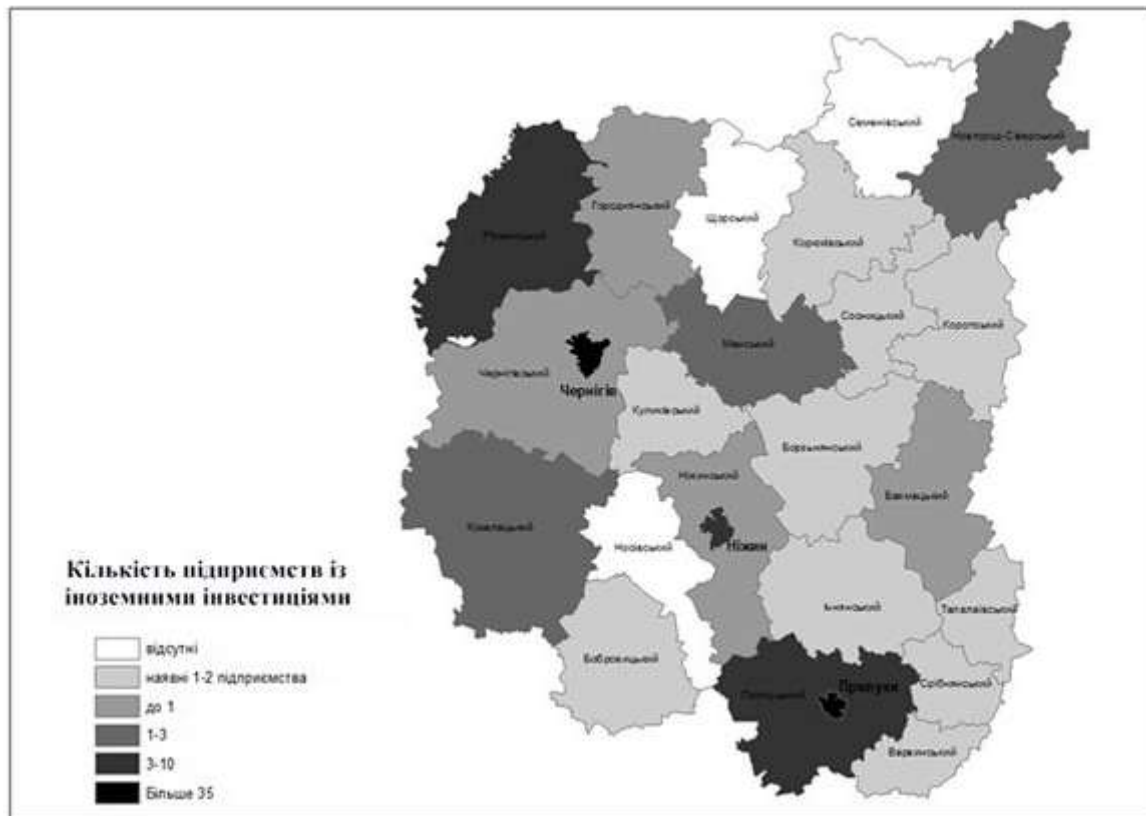

Рис. 4. Підприємства із залученими іноземними інвестиціями в розрізі районів та міст обласного значення Чернігівської області

У географічному розподілі ПП у межах області спостерігається високий рівень територіальної концентрації. Безперечними лідерами є Чернігів та Прилуки, де закумульовано 24 і 35 % ПП. Серед районів області лідирують Прилуцький, Ріпкинський, Менський та Козелецький райони. У

Носівському, Семенівському та Щорському районах підприємства з прямими іноземними інвестиціями відсутні (рис.4). Іноземні інвестори вкладають кошти в райони та адміністративні центри з розвиненими соціально-економічними показниками, з провідними промисловими та сільськогосподарськими комплексами. Така інвестиційна політика не сприяє рівномірному розподілу по районах Чернігівської області, а лише веде до подальшого розриву у рівні соціально- економічного розвитку

Іноземні інвестиції є джерелом коштів, необхідних для модернізації та розвитку економіки. Вони сприяють залученню нових виробничих технологій, а також технологій ринкової поведінки. Очевидно є невідповідність обсягу ПІІ, що надійшли до Чернігівської області потребам її економічного розвитку. Для того, щоб іноземні інвестори йшли на вкладання коштів, необхідні дуже серйозні зміни, а основний акцент в інвестиційній стратегії варто поставити на розвиток тих сфер виробництва, які сприятимуть зростанню економіки області. Чернігівщина повинна застосувати весь комплекс заходів, спрямованих на забезпечення якісних змін у залученні іноземного капіталу.

Висновки. Обсяг залучених за роки незалежності ПІІ дозволи Чернігівщині посісти 25 місце серед областей України, що не відповідає її природно-ресурсному і людському потенціалу. Найбільшими країнами-інвесторами є Німеччина, Польща та Кіпр. Перспективним сектором економіки, в який слід залучати іноземні інвестиції виступає сільське господарство, а саме через зручне географічне положення, сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування сільськогосподарських культур та розвитку тваринництва. Характерною є значна нерівномірність розподілу інвестицій у межах області, що суттєво впливає на соціально-економічний розвиток. На території області є райони де відсутні ПІІ, тому необхідна виважена науково обгрунтована стратегія розвитку цих районів з метою залучення коштів.

Список використаних джерел:

1. Головне управління статистики у Чернігівській області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://chernigivstat.gov.ua/statdani/zovn/ZD9.htm>
2. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності. Статистичний збірник Державна служба статистики України. – Чернігів, 2013. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://chernigivstat.gov.ua/statdani/zovn/ZD5_09.htm
3. Інвестиційний атлас України. Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України. – Київ, 2014 – С. 63.
4. Інвестиційний паспорт Чернігівської області 2013, Держінвестпроект [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/chernigiv_dlya_saytu_1.pdf
5. Качаєв Ю. Д. Суспільно-географічні дослідження інвестиційної діяльності: становлення та сучасний стан // Український географічний журнал – 2010. – № 4. – с. 37 – 43.
6. Китайські гроші «накривають» Чернігівщину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://m.gorod.cn.ua/news_58805.html

7. Кулік О.О. Іноземні інвестиції в економіку України / О.О.Кулік // Укр. геогр.журнал. – 2000. - №1. – С.9 – 15
8. Олійник В. Інвестиційно-інноваційна діяльність в регіонах України та показники її активності й інтенсивності / В. Олійник, О. Топчієв // Часопис соціально-економічної географії : міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – Вип. 4 (1).– С. 95–101.
9. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf
11. Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2020 року. Соціально-економічний аналіз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/12/docs/ANALIZ_ok_51.pdf

Список использованных источников:

1. Главное управление статистики в Черниговской области [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://chernigivstat.gov.ua/statdani/zovn/ZD9.htm>
2. Инвестиции внешнеэкономической деятельности. Статистический сборник Государственная служба статистики Украины. – Чернигов, 2013. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://chernigivstat.gov.ua/statdani/zovn/ZD5_09.htm
3. Инвестиционный атлас Украины. Государственное агентство по инвестициям и управлению национальными проектами Украины. – Киев, 2014. – с. 63.
4. Инвестиционный паспорт Черниговской области 2013, Держинвестпроект [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/chernigiv_dlya_saytu_1.pf
5. Качаев Ю. Д. Общественно-географические исследования инвестиционной деятельности: становление и современное состояние // Украинская географический журнал – 2010 – №4. – с. 37 – 43.
6. Китайские деньги «накрывают» Черниговщину [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://m.gorod.cn.ua/news_58805.html
7. Кулик А.А. Иностранные инвестиции в экономику Украины / О.О.Кулик // Укр. геогр. журнал. – 2000. – №1 – с.9 – 15.
8. Олейник В. Инвестиционно-инновационная деятельность в регионах Украины и показатели ее активности и интенсивности / В. Олейник, А. Топчиев // Журнал социально-экономической географии: междурегионами. сб. наук. работ. – Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2008. – Вып. 4 (1). – с. 95 – 101.
9. Официальный сайт государственной службы статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Рейтинг инвестиционной привлекательности регионов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf
11. Стратегии устойчивого развития Черниговской области на период до 2020 года. Социально-экономический анализ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/12/docs/ANALIZ_ok_51.pdf

References:

1. Department of Statistics in Chernihiv region [electronicresource]. Access: <http://chernigivstat.gov.ua/statdani/zovn/ZD9.htm>

2. Investments of foreign trade. Statistical Yearbook State Statistics Service of Ukraine. – Chernigov, 2013. – [electronic resource]. Access: http://chernigivstat.gov.ua/statdani/zovn/ZD5_09.htm
3. Investment Atlas of Ukraine. State Agency for Investment and National Projects of Ukraine. – Kyiv, 2014 – P. 63.
4. Investment passport Chernihiv region 2013 Agency [electronic resource]. Access: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/chernigiv_dlya_saytu_1.pdf
5. Kachayev Y. D Socio-geographical research investment, and the current state of becoming // Ukrainian Geographical Journal – 2010. – № 4. – P. 37 – 43.
6. Chinese money "cover" Chernihiv [electronic resource]. – Access: http://m.gorod.cn.ua/news_58805.html
7. O.O Kulik Foreign investment inUkraine / O.O.Kulik // Ukr. Geography. Magazine. – 2000. – №1. – P.9 – 15
8. V. Oliynyk Investment and Innovation in the regions of Ukraine and performance of its activity and intensity / V. Oleinik, O.A Topchieva // Journal socio-economic geography: mizhrehion. Coll. Science. works. – Kharkiv Karazin Kharkiv National University Karazin, 2008. – Vol. 4 (1). – P. 95 – 101.
9. The official website State Statistics Service of Ukraine [electronic resource] – Access: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Rating of investment attractiveness of regions [electronic resource]. – Access mode: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf
11. Sustainable Development Strategy Chernihiv region until 2020. Socio-economic analysis [electronic resource]. – Access: http://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/12/docs/ANALIZ_ok_51.pdf